

איך למנוע את ההשפעה האינפלציונית של ההיערכות

החדשה בנגב, ולהפוך אותה מנוף לפיתוח המשק?

כמוכר (אך לעולם לא הרווח), פחות המטבע (איו? וייסופו) (אגב, מה קרה להפיסה שרווחה עוד לפני זמן קצר בחוגי הכלכלה, שלפיה פחות גדול יענה על הכל?). ולפעמים המילחמה. יש רק לקוות, שלא תהיה הודמנות להגיד שהאינפלציה נגרמה דווקא בגלל השלום. המעניין בתיאוריה הרבי-סיבתית הזאת של האינפלציה הוא, שכל אירוע מיקרי רק מעלה את המחירים, למה אף פעם אין בנמצא אירוע מיקרי שיפגע דווקא להורדתם? אירועים מיקריים בהכרח פועלים פעם בכיוון זה ופעם בכיוון ההפוך. הסיבה התורנית הנוכחית לאינפלציה של העתיד, היא ההיערכות החדשה של צה"ל בנגב.

האמת היא, שהאינפלציה מתמשכת ומתגברת לא בגלל כל מיני סיבות מיקריות הבאות והולכות בזמן שהאינפלציה נשארת עמנו. היא נמשכת ומתגברת בגלל קיומם של ביקושים במשק, שגדלים יחד עם עליית המחירים במקום שירדו איתה. יש ציבור שמרוויח מי האינפלציה. הם בדרך-כלל הלא-מחירים, אלה שהכנסתם נובעת מבעלות על ההון, המוצרים, והשירותים הריאליים, שערכם עולה כאשר ערך הכסף יורד. כמו העצמאים, הקבלנים, הסוחרים והמתווכים למיניהם, לרבות הבנקים. הביקושים השייכים לאותו ציבור שמרוויח מתהליך עליית המחירים, הם הביקושים המזינים בהכרח את האינפלציה עצמה. הביקושים המבוססים על השכר יורד עם עליית המחירים, כי השכר הריאלי יורד כאשר המחירים עולים. אם האינפלציה היתה תלויה בביקושים אלה, היא מומן היתה מסתיימת. אך הביקושים המבוססים על ריווחי האינפלציה לא יורדו עם עליית המחירים, כי הם נובעים מעלויות המחירים עצמן.

ריווחי האינפלציה לא רק שאינם מאפשרים עלויות המחירים לפעול להורדת הביקושים, ובכך לסיים את האינפלציה, אלא הם כשלעצמם מהווים כוח-קניה גדל

מאת אסתר אלכסנדר

הירה גרורה התפשטה בזמן האחרון מפני התוצאות הכלכליות המיידיות של חוזה השלום עם מצריים. המדובר, כמובן, באינפלציה הנוראית, שתבוא בהכרח בעיקבות ההיערכות החדשה של צה"ל בנגב. דבר הכרוך בעבודות-עפר, בניית כבישים, התקנת שדות-תעופה וכו', במיליארדי לירות, ואולי דולארים. כלכלנים מיקצועיים וחובבנים, בעלי תואר ובעלי מינוי-עצמי, מכינים אותנו השכם הערב באופן פסיכולוגי, כדי שלא נעמוד בלתי-מוכנים-בנושנו, כאשר המבול החדש של עליות המחירים יירד עלינו בשטף.

הציבור מושפע, כמובן, מן האזהרות האלה ודואג. כולנו הרי זוכרים את הבנייה של קו בר-לב ואת השפעותיה ההרסניות על החברה הישראלית ועל כלכלתה. עתה מבטיחים לנו, כי מה שהיה הוא כאין וכאפס לעומת מה שיהיה. כי קו בר-לב הוא זעיר לעומת גדולו של המערך החדש בנגב ושל הסכומים שיושקעו בו. וברור לכל, שאם מערך מסוים גרם לכמות מסוימת של צרות, הרי מערך גדול פי כמה יגדיל את הצרות פי כמה. לפי כך תוספות כל הנבואות השחורות, כי הן בגדר אריתמטיקה פשוטה והגיונית, שלא יכול להיות עליה עירעור.

מה שנשכח כאן, כמובן, היא הנחה המונחת ביסוד האריתמטיקה הזאת. הנחה זו אומרת, שעבודות תשתית ופיתוח גדולות, בהכרח, מביאות עימן צרות לחברה, בדמות אינפלציה מואצת ואי-צדק סוציאלי. הנחה הנ"ל — הרע ההכרחי שעבודות הפיתוח נושאות בתוכן — מעולם לא הועמדה בספק על-ידי בעלי הנבואות השחורות. היא נוקבלה על ידם כמובנת מאליה ובהוסר-אונים. הנחמה היחידה שאנחנו שומעים מהם היא שתקופת הגרות "ההכרחית" תהיה רק זמנית, היא תהיה רק "תקופת מעבר", ביטוי זה אהוב מאד על הכלכלנים. תרגומו ה"מדויק" אומר שהגרות הכלכליות היוזמות והבלתי-יוזמות

בנייה ופיתוח הנגב

הולך שמופיע בשוק ודוחף את המחירים הלאה, למעלה. הם תולדה של האינפלציה והם גם הסיבה להימשכותה.

ההון השחור — ריווחי אינפלציה

במשק שלנו אנחנו עדים כל יום לפעולתם של ריווחי אינפלציה. מהם קונים את מכונות-הייבוא במחירים פנטאסטיים, את הדירות במחירים עוד יותר פנטאסטיים, את כרטיסי הנסיעות לחו"ל, ועוד ועוד.

אצלנו קוראים לזה הון-שחור. ההון השחור אינו אלא ריווחי אינפלציה שהמס עליהם לא שולם. אך לא די במיסוי ריווחי אינפלציה נשארם מוקים גם אחרי מס הם עדיין יהיו מקור לביקושים העולים עם עליית המחירים. ימנעו את בלימת האינפלציה וגם יגבירו אותה. את תהליך של היווצרות ריווחי האינפלציה צריכים להפסיק אם אנחנו רוצים לבלום את האינפלציה עצמה. המיסוי חשוב מאד אך הוא לבדו לא יעשה זאת. אך אם במקום להפסיק את תהליך היווצרותם של ריווחי האינפלציה, תהליך שמתקיים היום גם בלי פיתוח ובלי הורמות כספים גדולות, אנחנו נעביר תהליך זה אל התקופה של פיתוח מואץ בנגב ואל הסכומים העצומים שיושקעו בו. במיקרה זה התוצאה תהיה באמת אינפלציה דוהרת. זאת לא תהיה תוצאה של הפיתוח, של ההיערכות המחודשת של צה"ל בנגב, אלא של היווצרותם של רווחים עצומים על חשבון פיתוח זה.

היווצרותם של ריווחי אינפלציה אינה אלא חלוקה מחודשת של ההכנסה הלאומית במשק, לטובת המעטים ולרעת הרוב. האינפלציה גורמת חלוקה מחודשת זאת והחלוקה הזאת מדרבנת את האינפלציה. כל פעולה מצד "השוק החופשי" החדש שלנו ו/או מצד הממשלה, שי מעמיקה חלוקה מחודשת זו של ההכנסות, רק מאיצה את האינפלציה. אפילו יש שחושב שהיא בולמת אותה. לסוגיה זו שייכות פעולות כמו ביטול הסובסידיות למצורי היסוד — הפעולה האחרונה של הממשלה לשם "ספיגה" — הורדת השכר הריאלי, ועוד.

אם הממשלה אינה רוצה שהפיתוח בנגב יגרום אינפלציה בלתי-ינסבלת, עליה לפעול לעצירת תהליך זה של חלוקה מחודשת של ההכנסות, המתרחשת באינפלציה היום. ככל שהיא מקדים בכך, כך תטיב לעשות. בכל מיקרה, אסור לממשלה להעביר מנגנון זה אל הפיתוח בנגב. היא מסוגלת למנוע העברה זו, אם תרצה בכך, כי הרי הפיתוח מוממן מתקציבה. שלעו היא שולטת. איך תעשה זאת? מה עליה לעשות וממה עליה להימנע, כדי לעצור את התהליך של היווצרות ריווחי אינפלציה ולשם מניעת העברת תהליך זה אל הפיתוח בנגב — על כך במאמר הבא.

האינפלציונית של פיתוח הנגב כשלעצמו, גם לא מפני הזרמת הכספים האפשריות שיתלוו אליו. אך האם זה אומר, על סמך הנסיגות הקודמים, שההיערכות החדשה בנגב לא תלויה באינפלציה מואצת? בהחלט לא. כידוע, אנחנו חיים היום באינפלציה דוהרת ובמיקרה, ורק במיקרה זה, אם נעביר את מנגנון האינפלציה הזאת — שכאמור מתקיימת עם פיתוח והזרמת קטנות יחסית — אל תהליך הפיתוח שעומד להתרחש בנגב,

אסתר אלכסנדר היא כלכלנית שמש" כה תשומת-לב רבה, בשחציה תיאוריה חדשה על הרכיבים למילחמה באינפלציה. בין השאר ביקשה להוכיח, שעלויות בשכר אינן מוגברות את האינפלציה, אלא כולמות אותה. אלכסנדר חברה ב"חברה המלכותית הכלכלית בקמברידג", אני גליה ומחברת המחקר "ההכנסה הלאומית, הצריכה הפרטית, השכר והאינפלציה" ב"משק הישראלי 1974-1968".

אנו עלולים למצוא את עצמנו בסחף של עליות מחירים שלא נודע עד כה. בהיעדר פיתוח והזרמת כסף מסיביות, מה הוא באמת המנגנון המקיים את האינפלציה ודוחף אותה למעלה ללא הרף? גם הביקוש המצרפי לא גדל באופן משמעותי. הרי הגידול בתל"ג הוא קטן מדי בכדי להסביר אינפלציה של 50%.

היצר המיני של החזירים

כלכלנים המודרניים יש הרבה תשובות לכך. כל אינפלציה, לדעתם, נגרמת על-ידי הרבה סיבות מיקריות, שכאילו להכעיס נפגשות דווקא באותו הזמן. היא נגרמת על-ידי קיץ חם מדי והורף קר מדי, על-ידי מחירי הייבוא, על-ידי המילחמה בתימן, ועל-ידי השלום עם יפן, וכפי שבאחרונה קראנו בשבועון האמריקאי טיים, גם על-ידי היצר המיני הירוד של החזירים, וכמובן, על-ידי השכר, דבר שלעולם אין לשכוח. לפי התבטאויותיהם של הכלכלנים שלנו, גם בארץ יש לאינפלציה המון סיבות שבדרך-כלל משתנות מחודש לחודש. הפופולאריים שביניהן הן מחירי הייבוא — סליחה, זה היה פעם, בעבר, כעת הייבוא דווקא אומר — משום מה, להוריד את המחירים — מחירי הדיוור, יבוא ההון, הסובסידיות למוצרים בסיסיים, תקציבי-רווחה, השכר

על-ידי הממשלה — אותן כבר הספקנו להכיר כל-כך טוב — באות אלינו, כביכול, לשם הגשמתה של איוו מטרה נעלה, אך רחוקה, כמו עצמאות כלכלית, בלימת האינפלציה וכו'. דבר שבא או עולה בא — בדרך-כלל לא בא — ואנחנו ממשיכים לחיות מתקופת מעבר אחת למשנה. חוסר-האונים שבו מחכים בעלי הנבואות השחורות לבואו של "הרע ההכרחי" הוא לא לגמרי נכון. הנה, הממשלה כבר ביטלה את רוב הסובסידיות למוצרי היסוד ועל-ידי כך העלתה את מחיריהם באופן מלאכותי. יש אומרים שפעולה זו אינה שונה מהיריה הראשונה במילחמה באינפלציה המואצת, שתבוא עלינו עם ההיערכות החדשה של צה"ל בנגב. הדבר, כפי שאומרים, מכוון להיות פעולת "ספיגה" אנטי-אינפלציונית, כנראה מתוך תיקוה שהעליה במחירי הביצים והלחם תספוג את עורף הביקוש של קבלני העפר, המתעשרים העתידיים. כי אם היא תספוג דווקא את הביקושים של הסובלים והמפסידים מהערכות זו, הרי לאינפלציה ודאי לא יקרה כלום.

כי מדרום תיפתח הרעה

אך האומנם? האומנם הכרחי הדבר שעבודות-פיתוח נרחבות, אפילו למטרות ביטחוניות, הנחשבות בלתי-יצרניות, תמטנה עלינו אינפלציה מואצת? האם באמת ההשקעות הגדולות הן לביליבה של האינפלציה? כמה באמת הדוק והכרחי הקשר ביניהן? אם אנחנו מסתכלים סביבנו, אין אנו רואים שום עבודות פיתוח, אפילו לא גידול משמעותי בתוצר הלאומי, אך אנחנו רואים אינפלציה דוהרת של 50% לשנה, וכאשר ראינו סביבנו עבודות בניה ופיתוח נרחבות, אפילו עבודות-דחק בלתי-יצרניות, גידול מהיר בתוצר — לא ראינו אינפלציה כה מהירה כפי שיש עתה. אפילו בתקופת הבניה של קו בר-לב, תקופה של עבודות-פיתוח בלתי-יצרניות, האינפלציה לא עברה 12%. לפי כל הניסיון שלנו ושל העולם בעשרות השנים האחרונות, עבודות פיתוח בכל התנאים — עבודות גדולות וקטנות, עבודות יצרניות יותר ויצרניות פחות, בתנאים של תעסוקה מלאה או חלקית, מלוות בהזרמת כספים גדולות יותר וגדולות פחות — לא גרמו אינפלציה גדולה יותר מאשר כמה אחוזים בודדים. מי שמודאג מההשפעה האינפלציונית של הזרמת כספים והגרעונות התקציביים שמלווים תהליכי פיתוח, יש להזכיר לו שהשנה, בלי פיתוח במשק ועם הזרמת כספים, האינפלציה הגיעה למרדים הרבה יותר גדולים מאשר בשנה שעברה, כאשר הזרמת הכספים היו גדולות יותר באופן מוחלט בלירות, וכל שכן באופן יחסי בתקציב. כל הניסיון הזה אומר שאין מה לפחד מההשפעה